túsiniledi. Qarım-qatnasta insan átirapındaǵı barlıq predmetlerden ózinshe ilham aladı.

K.S.Stanislavskiy óz dıqqatın obyektten obyektke kóshiriwdi shártli kishi, orta hám úlken sheńberlerdi sızıwdı shınıqtırıwdı usınıs etedi. Aktyordıń saxnalıq is-háreketi dawamında ol obyektti kórip atırma yáki kórip atırǵanday etip tutıp atırma yáki kerisinshe bir obyektti ekinshisi menen aljastırıp qoyǵanlıǵın anıqlaw qıyın. Dıqqat aktyor ushın qashan qural bola alıwı múmkin, onda aktyor shalǵımasa. Aktyorlıq sheberliginiń oǵada qorqınıshlı tárepi – shalǵıw. Aktyor ómirinde qanday waqıya bolıp atırǵan bolmasın, saxnada shalǵımawı shárt. Shalǵıw – sheberlikti óltiredi. Dıqqat insannıń ózi umtılıp atırǵan hádiyse yáki waqıya bolıwı menen birge, basqarılatuǵın pázıylet bolıwı kerek. Bolajaq aktyor dıqqatın bólmey túsinip, ańlap, úyrenip saxnada paydalanıwǵa tayar bolsa, saxnalıq baylanısqa kirisiwine múmkinshilik jaratadı.

Paydalanılǵan ádebiyatlar

1. Qodirov R. Aktyorlik mahorati. Toshkent – 2017. 154.
2. F.Ahmedov., M.Yusupova “Estrada aktyori mahorati”. Darslik. Toshkent 2017. O‘zDSMI.
3. “Estrada aktyorligi san’ati”. M.R. Yusupovaning umumiy tahriri ostida Toshkent, O‘zDSMI 2015. 128-b.

REZYUME. Teatrning betakror san’atini rivojlantirish va uning sahnasida yorqin obrazlar yaratishda, kelajakda bu sohani yanada rivojlantirishda yosh pedagog-mutaxassislar va kadrlarning o‘rni va ahamiyati kattadir. Talaba-aktyorning o‘z ustida ishlash xususiyatlari, aktyorlik mahoratining shakllanishi. Stanislavskiy ta’limotida ixtiyoriy va ixtiyorsiz diqqat.

РЕЗЮМЕ. Молодые педагоги-специалисты и кадры играют важную роль в развитии уникального театрального искусства и создании ярких образов на его сцене, а также в дальнейшем развитии этой области в будущем. Особенности самосовершенствования студента-актера, формирование актерского мастерства. Произвольное и непроизвольное внимание в учении Станиславского.

SUMMARY. The role and importance of young teachers-specialists and personnel for the development of the unique art of the theater and the creation of bright characters on its stage, as well as for the further development of this area in the future, are great. Features of the student-actor’s work on himself, the formation of his acting skills. Voluntary and involuntary attention in Stanislavsky's teaching.

МУЗЫКАНЫҢ ЗАМАНАГӨЙ ӘПИЎАЙЫ ТЕОРИЯСЫ: ТЕНДЕНЦИЯЛАР, УСЫЛЛАР, ПЕРСПЕКТИВАЛАР

М.Б.Насыров – *үлкен оқытыўшы*

Өзбекстан мәмлекетлик көркем өнер ҳәм мәдeният институты Нөкис филиалы

Таяныш сөзлер: элементар музыка теориясы, тарийх, китаплар.

Ключевые слова: элементарная теория музыки, история, книги.

Key words: elementary music theory, history, books.

Музыка теориясының тарийхы ең әййемги дәўирлерге барып тақалады. Бул дәўирде музыка тек аўызеки дәстүр формасында болған. Музыка ҳаққындағы теориялық пикирлердиң дәслепки басламаларын әййемги грек философлары Пифагор, Аристотель ҳәм басқа да алымлардың мийнетлеринде көриўимиз мүмкин. Математикалық жаңалықлары менен белгили болған Пифагор сес бийиклиги ҳәм тар узынлығы арасындағы математикалық қатнасықларды таўып, гармония ҳаққында түсиникке тийкар салды. Аристотель болса музыкаға оның инсан ҳәм жәмийетке тәсири көзқарасынан қарап, музыка эстетикасына тийкар салған еди. Соның менен бирге орта әсирлерде музыка теориясы ширкеў музыкасы шеңберинде раўажланды. Гвидо Дарецсо, монах, музыка теориясы музыканы жазып алыў ҳәм анық жеткерип бериў имканиятын беретуғын нота системасын ислеп шықты. Сольмизация системасын (до, ре, ми, фа, соль, ля) нота системасын жаратып, бул система ҳәзирги сольфеджио системасына тийкар болды. Ояныў дәўири музыка теориясының жаңа раўажланыўы менен белгиленди.

Музыкантлар ҳәм теоретиклер антик мийрасларды үйренип, оны заманагөй музыкаға қоллана баслады. Контрапункт ҳәм гармония ҳаққындағы биринши шығармалар пайда болып, оларда даўыслардың биригиўи ҳәм аккордлардың дүзилиси қағыйдалары баян етилген. Барокко дәўиринде болса музыка теориясы және де системаластырылды ҳәм кодификацияланды. Композиция ушын тийкар болған нама, гармония ҳәм формаларды дүзиў қағыйдалары ислеп шығылған еди. Иоганн Себастьян Бах белгили композитор ҳәм импровизатор болып, музыка теориясының билимданы болған ҳәм оннан өзиниң дүрдана шығармаларын жаратыўда пайдаланады.

Классикалық дәўирде болса музыка теориясына өз дүзетиўлерин киргизеди. Гайдин, Моцарт, Бетховен сыяқлы композиторлар музыка да және де анық ҳәм әпиўайылыққа умтылды. Олар соната, симфония сыяқлы жаңа формаларды ислеп шықты, классикалық методқа тийкар болған гармония қағыйдаларын пайда етти.

XIX әсир - романтизм дәўиринде музыка теориясы және де өзгерди. Шуберт, Шопен, Вагнер сыяқлы композиторлар музыкада көбирек экспрессивлик ҳәм эмоционаллыққа ерисиўге умтылды. Олар гармониялық тилди кеңейтти, диссонанс, консонанслар ҳәм хроматизмлерден пайдаланды, поэма, музыкалы драма сыяқлы жаңа формалар пайда бола баслады. XX әсирде музыка теориясы жаңа қыйыншылықларға дус келди.

Шёнберг, Стравинский, Кейдж сыяқлы композиторлар атоналлық, сериализм, алеаторика сыяқлы композицияның жаңа усылларын тәжирийбеден өткерди. Олар гармония ҳәм форманың дәстүрий қағыйдаларын бийкарлап, радикал жаңа ҳәм әдеттен тыс музыканы жаратты. Бүгинги күнде музыка теориясы раўажланып, жаңа музыка тенденцияларына бейимлесип бармақта.

Музыка теориясы музыканың түрли усыл ҳәм жанрларын үйренеди, анализ ҳәм композицияның жана усылларын ислеп шығады, музыка менен психология, социология, мәденият сыяқлы басқа билим тараўлары арасындағы байланыслылықты изертлейди. Сондай-ақ, В.Вахромеевтиң «Музыканың элемантар теориясы» китабы 1961, 1962, 1967, 1975, 2002-жылларындағы басылымлары шыққан еди. Бүгинги күнде бул китаплар музыка теориясы музыка тилиниң тийкарғы тәреплерин системаластырыўшы фундаменталлық мийнет болып, барлық музыка оқыў орынларында әмелиятта кеңнен қолланбақта. Музыка теориясы тек статикалық аккордлар жыйнағы сыпатында емес, ал динамикалық раўажланыўшы процесс сыпатында қаралатуғын гармонияға айрықша итибар бериледи. В.Вахромеев китабында болса функционал гармонияның әҳмийетине итибар береди, бунда ҳәр бир аккорд шығарманың улыўма дүзилисинде (тоника, доминанта, субдоминанта) белгили ўазыйпаны атқарады. Музыка теориясы методологиясы шығарманың гармониялық тоқымасын терең анализлеў, модуляция, альтерация ҳәм орын аўысыў нызамлықларын анықлаўды өз ишине алады. Ол нама ҳәм үнлесликтиң өз ара тәсирин билиў, музыка материалын ритм тийкарында шөлкемлестириўдиң әҳмийетин көрсетеди. Музыка теориясының тийкарғы элементи шығарманың гармониялық раўажланыўын толық изертлеўге, оның дүзилиси ҳәм логикасын анықлаўға имканият беретуғын гармониялық анализ системасын ислеп шығыў болып табылады. Бундай көзқарас композитордың пикирин тереңирек түсиниўге, атқарыўшы ҳәм изертлеўшилерге музыка шығармасын саналы түрде талқылаў имканиятын береди. В.Вахромеевтиң музыка теориясына қосқан үлеси музыкалық билимлендириў ҳәм изертлеў жумысларында әҳмийетли ҳәм талап етилетуғын үлес болып табылады.

В.Вахромеевтиң «Музыканың элемантар теориясы» китабы 1975-жылғы редакциясында §50. Өзгермели ладлар. Өзгермели-параллель ладлар ҳәм мажор-минор. Басқа ладлар темасына тийисли 169 беттеги №303 мысалында: Ф. Шуберттиң До мажор «Музыкальный момент» («Музыкалық мәҳәлинде») бунда, биз тек ғана бир гәп ишинде бир неше мажор-минор ладының аккордларының бар екенлигин көремиз:

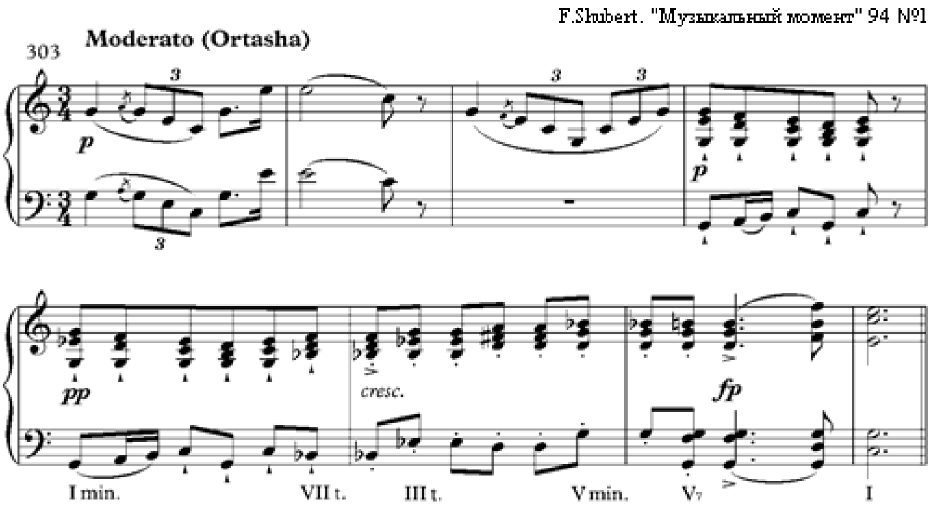

Дәслеп музыканың элементар теориясы дәслеп басланғыш музыкалық саўатлылықты тәмийинлеўши жәрдемши пән сыпатында қаралатуғын еди: ноталар, ритм, тонлықлар ҳәм элементар формалар. Бирақ XXI әсирде ол музыкалық пикирлеў ҳәм дөретиўшиликти қәлиплестириўши қурал сыпатында жаңа әҳмийетке ийе болмақта. Бул музыкалық мәденияттың стилистикалық майданының кеңейиўи, билим алыўшылардың талапларының өзгериўи ҳәм санлы технологиялардың билимлендириў процесине интеграцияланыўы менен байланыслы. Музыканың заманагөй әпиўайы теориясы интерактив илимниң жетискенликлери ҳәм технологиялық инновацияларға байланыслы жедел раўажланыў дәўирин басынан өткермекте. Ноталық саўатлылық ҳәм гармониялық қағыйдаларға бағдарланған дәстүрий жантасыўлар психоакустикалық қабыллаў ҳәм музыкалық қурылысларды есаплаў анализин есапқа алатуғын жаңа көзқараслар менен толықтырылмақта. Тийкарғы тенденциялардан бири эмпирикалық изертлеўлерди бирлестириў болып табылады. Музыкалық еситиўдиң тийкарында жатқан билиў механизмлерин үйрениў консонанс ҳәм диссонанс сыяқлы тийкарғы түсиниклерди қайта көрип шығыў имканиятын береди. Бул, өз гезегинде, оқытыў ҳәм анализ ислеўдиң және де нәтийжели методикаларын жаратыў имканиятларын ашады. Және бир әҳмийетли тәрепи есаплаў усылларынан пайдаланыў. Машиналық үйрениў алгоритмлери музыкалық шығармаларды автоматик анализлеў, жасырын нызамлықларды анықлаў, услублық өзгешеликлерди болжаў ушын қолланылады. Бул музыка теориясының қолланылыў шеңберин кеңейтиў имканиятын береди, мәселен, музыкалық информатика ҳәм автоматикалық композиция мәселелеринде қолланылады. Келешекте музыканың элементар теориясы буннан былай да ийкемлесиўшең ҳәм оқыўшылардың жеке мүтәжликлерине бейимлесиўши болыўы керек. Интерактив платформалар ҳәм индивидуалластырылған оқыў материалларынан пайдаланыў заманагөй музыка мәдениятының талапларына жуўап беретуғын және де қызықлы ҳәм нәтийжели оқыў процесин жаратыў имканиятын береди.

Элементар музыка теориясы: заманагөй гармонияға шекем. Музыка теориясы - бул музыка элементлери: нама, гармония, ритм, дүзилис, фактура ҳәм формаларды системалы үйрениў. Ол музыка тилин түсиниў ҳәм шығармаларды дүзиў ушын тийкар болып хызмет етеди. Бунда тийкарғы элементлер: мелодия, музыка сөз дизбегин пайда етиўши ноталар избе-излиги. Гармония - аккордлар избе-излигин пайда етиўши ноталар бирикпеси. Ритм - музыканың ўақыт бойынша шөлкемлестирилиўи, темп, метр ҳәм созылыўы. Соның менен теорияның раўажланыўы: музыка теориясы әсирлер даўамында раўажланып, әййемги грек идеяларынан басланып, орта әсир модаллық системалары, ренессанс полифониясы, барокко гармониясы, классикалық тоналлық арқалы даўам етти. XX әсирде теория атонал ҳәм сериялық музыка тәрепинен жүзеге келтирилген жана шақырықларға дус келмекте. Заманагөй бағдарлар: Ҳәзирги заман музыка теориясы көплеген көзқарасларды, соның ишинде, ғалабалық музыка, электрон музыка ҳәм дүнья музыкасын талқылаўды өз ишине алады. Ол жаңа музыкалық тенденциялар ҳәм технологияларға бейимлесип раўажланыўда даўам етпекте. В.Вахромеевтиң музыка теориясы: гармония,

лад ҳәм музыка формасында музыка теориясының раўажланыўына салмақлы үлес қосып, гармония, лад структуралары ҳәм музыка формасына айрықша итибар берди. Оның шығармалары системалы ҳәм терең талқылаўы менен ажыралып турып, сазенделердиң бир неше әўладларына тәсир көрсетти. Гармониялық системасының тийкарын аккордлардың функционаллығы түсиниги қурайды. Ол тонлық функциялар (тоника, доминанта, субдоминанта) ҳәм олардың гармониялық логика жаратыўдағы ўазыйпасы ҳаққында толық айтып береди. Сондай-ақ, аккордлы емес сеслер ҳәм хроматикалық үнлесликлерге де итибар қаратады, олардың көрсетиўшилик имканиятларына итибар береди. Теорияда лад түрлеринде классик ладлар (мажор ҳәм минор) ҳәм халық лад системаларын изертлейди. Ол ладлардың дүзилис өзгешеликлерин, нама ҳәм үнлеслик қәсийетлерин анализлейди. Өзгериўшең ладлар ҳәм олардың музыка раўажланыўына тәсирине айрықша итибар қаратылады.

Музыка теориясы - музыка шығармасын пайда етиўши элементлерди систематастырып үйрениў. Ол интервал ҳәм аккордлар сыяқлы тийкарғы түсиниклерден баслап симфония ҳәм опера сыяқлы қурамалы формаларға шекем болған кең көлемли тәреплерди өз ишине алады. Гармония музыканың вертикал тәреплери - аккордлар үнлеслиги ҳәм олардың избе-излигин үйренеди. Консонанс ҳәм диссонанс, шешилиў, тоналлық ҳәм модуляция гармониялық анализдиң тийкарғы түсиниклери жыйындысынан ибарат. Гармонияның раўажланыўы тарийхый жақтан әпиўайы диатоникалық үнлесликлерден қурамалы хроматикалық аккордларға өтип барған. Нама, керисинше, сеслердиң ўақыт бойынша горизонтал ҳәрекетине итибар қаратады. Нама сызығы тегис ҳәм лирикалық яки секирмели ҳәм драмалық болыўы мүмкин. Бунда музыканың қурылыс бөлеги болып хызмет ететуғын есте қалыўшы қысқа бөлим - мотив әҳмийетли роль ойнайды. Нама дизбеги, интервал толтырылыўы ҳәм ритм шөлкемлестирилиўи наманың характерин белгилейди. Бунда ритм музыканың шөлкемлестириўши басланғышы болып, даўамлылық ҳәм акцентлерди белгилейди. Метр, өлшем, темп, синкопа - ритм дүзилисиниң тийкарғы элементлери. Ритмикалық сүўретлердиң ҳәр түрлилиги музыкалық шығарманы байытады, динамиканы береди. Ритмикалық пульсация тәртипли ҳәм анық болыўы мүмкин, еркин ҳәм импровизациялықта болыўы мүмкин. Гармония, нама ҳәм ритмниң өз ара тәсири музыка дөретпесиниң тоқымасын пайда етеди. Бул элементлер өз алдына емес, ал бир-бирине тәсир етип, өзине тән музыкалық тәжирийбени қәлиплестиреди. Гармония намаға тәсир көрсетип, оған тереңлик ҳәм эмоционаллық мазмун бағышлайды. Нама өз нәўбетинде гармониялық избе-изликлерди жанландырады, оларға бағдар ҳәм мазмун береди. Ритм гармония ҳәм намаға тийкар болып, оны ўақытта шөлкемлестиреди, оларға күш-қуўат ҳәм ҳәрекет бағышлайды. Музыкалық шығарманы талқылаў усы үш элементтиң өз ара тәсирин үйрениўди нәзерде тутады. Бул өз ара байланысларды билиў композитордың ой-пикирине тереңирек кириў, музыка шығармасының гөззаллығын ҳәм қурамалылығын баҳалаў имканиятын береди.

В.Вахромеевтиң музыка теориясын үйрениў, музыка көркем өнерин түсиниўде гармония, мелодия, ритмниң ҳәр түрли музыка усыллары ҳәм жанрларында қолланылыўы олардың универсал ҳәм өзгермелилигин көрсетеди. Классикалық музыкада гармония көбинесе зорығыў ҳәм шешиўди пайда етиўге хызмет етеди, нама қурамалы дүзилиси ҳәм раўажланыўы менен ажыралып турады, ритм болса шығарманың улыўма дүзилисин сақлап импровизация әҳмийетли, гармониясы қурамалырақ ҳәм эксперименталлы, нама еркин, ритм синкопалық ҳәм пульсациялық қәсийетке ийе болады.

Халық музыкасы көбинесе әпиўайылығы менен ажыралып турыўы менен бирге үнлеслик, нама ҳәм ырғақ халық сезимлери ҳәм тарийхларын жеткериўге хызмет етеди. Көпшиликке арналған музыкада ядта қалыўшы намалар ҳәм әпиўайы гармониялық прогрессияларға итибар бериледи. Композиторлар өзине тән музыка шығармаларын жаратыў ушын түрли техника ҳәм усыллардан пайдаланылады. Олар гармония менен тәжирийбеси менен жаңа ҳәм өзгеше сеслер жаратыўы, мелодияны раўажландырып, оның диапазонлары ҳәм формаларын кеңейтиўи, динамика ҳәм қызығыўшылықты пайда етиў ушын қурамалы ритмикалық дүзилислерден пайдаланыўы мүмкин. Солай етип, гармония, нама ҳәм ритм музыка тилиниң тийкарғы элементлери болып, олар музыка формасы менен биргеликте музыка дөретпесиниң дүзилиси ҳәм көркемлигин белгилейди. Бул элементлерди үйрениў музыка көркем өнерин ҳәр түрлилиги

менен тереңирек түсиниў ҳәм баҳалаў имканиятын береди. Музыка теориясы музыка шығармаларын түсиниў ҳәм анализлеў ушин зәрүр болган түсиниклердиң кең түрлерин береди. Бир неше мысалларды көрип шығамыз. Интервалларды алайық: киши терция (үш ярым тон) көбинесе қайғылы ямаса муңлы намаларда пайдаланылатуғын минор сезимин пайда етсе, үлкен терция (төрт ярым тон) көбирек мажорлы ҳәм кеўилли еситиледи. Аккордлар, мәселен, мажор үшсеслиги (тоника, үлкен терция, квинта) Батыс музыкасында гармонияның тийкары болып, пүтинлик ҳәм турақлылық сезимин пайда етиў ушын қолланылады. Ладларға мысаллар келтирейик. Минор лады өзине тән үшинши басқыштың пәсейиўи менен музыкаға муңлы ямаса ойлы көринис береди. Алтыншы басқышқа көтерилген дорий лады тереңлик ҳәм сырлылық сезимин пайда етеди. Ритмикалық сүўретлерди талқылайық. Мысалы синкопа - күшли үлестен күшсиз үлеске өтиў музыка шығармасына жанлылық ҳәм күш-қуўат бағышлайды. Ал, полиритмия болса - бир ўақыттың өзинде бирнеше ритмикалық сүўретлерден пайдаланыў - қурамалылық ҳәм көп тәреплемелик сезимин пайда етеди. Тонлыққа мысаллар көрейик: до мажор, диез ҳәм бемольсыз, әдетте әпиўайылық ҳәм анықлық пенен байланыслы. Фа диез минор үш диезли, қайғылы сезим ҳәм драматик характерге ийе. Бул мысаллар музыка теориясының бай дүньясына тек жүзеки тәсир етеди, бирақ ҳәр қыйлы элементлер музыкалық шығарманың қабыл етилиўи ҳәм эмоционаллық тәсирине қандай тәсир етиўи мумкинлиги ҳаққында түсиник береди.

Музыка теориясы ҳәм басқа пәнлер сыяқлы ўақыт өтиўи менен раўажланып, өзгериске ушырайды. Ҳәр қыйлы жылларда шыққан музыка теориясы бойынша китаплардың басылымлары арасындағы айырмашылықлар бир неше тийкарғы тәреплерде болыўы мүмкин.

Биринширден, жаңа басылымларда көбинесе заманагөй музыкатаныў изертлеўлери ҳәм талқылаў көзқараслары орын алған. Бул жаңаланған терминологияда, гармония ҳәм форманы талқылаўдың жаңа усылларында, соңғы он жыллықларда жазылған музыкалық шығармаларды көрип шығыўда өз көринисин табыўы мүмкин.

Екиншиден, педагогикалық методиканың өзи де өзгермекте. Кейинги басылымлар теорияны үйрениўдиң және де интерактив ҳәм арзан усылларын заманагөй технологиялар ҳәм визуал оқытыў қуралларынан пайдаланған ҳалда усыныс етиўи мүмкин. Көбинесе сабақлықлар онлайн ресурслар, аудио ҳәм видео үлгилер менен толықтырылмақта.

Үшиншиден, айырмашылықлар музыкалық өзгериўин сәўлелендириўде студентлер ушын теорияны және де әҳмийетли етиў мақсетинде сабақлықларға халықлық музыка, джаз, этникалық музыка ҳәм басқа жанрлардан мысаллар киргизиў барған сайын кең тарқалмақта. Ақырында, жаңаланыўлар анықламаларды анықластырыў, анық-сызлықларды сапластырыў ҳәм ескирген түсиниклерди қайта көрип шығыў сыяқлы тийкарғы тәреплерге де тийисли болыўы мүмкин. Буннан тысқары, мәдений ҳәм тарийхый орталықты есапқа алыў да әҳмийетли фактор есапланады. Жаңа басылымлар музыка теориясын статикалық қағыйдалар топламы сыпатында емес, ал социаллық-мәдений өзгерислер менен тығыз байланыста раўажланып атырған динамикалық система сыпатында көрсетиўге умтылмақта. Бул тарийхый ўақыялар, философиялық ағымлар ҳәм мәдений алмасыўлардың музыкалық дөретиўшиликке тәсирин тереңирек талқылаўды аңлатады. Соны да айтып өтиў керек, заманагөй сабақлықларда көбинесе еситиў ҳәм музыка сезимин раўажландырыўға итибар қаратылады. Сольфеджио, диктант ҳәм импровизация шынығыўларынан пайдаланыў оқыўшылардың теориялық түсиниклерин түсинип алыўы менен бирге, оларды әмелиятта қолланыў, композиция, аранжировка ҳәм атқарыўшылыққа тийисли көнликпелерди қәлиплестириўге жәрдем береди. Заманагөй басылымлар европоцентризмнен ўаз кешип, студентлердиң санасын кеңейтип, ҳәр қыйлы музыкалық мәдениятлар ҳәм дәстүрлерди сәўлелендириўге ҳәрекет етпекте. Бул болса музыканы глобал қубылыс сыпатында тереңирек түсиниўге хызмет етеди.

Жуўмақлап айтқанда, музыканың элементар теориясы тек ғана оқыў пәни емес, бәлким музикалық пикирлеўдиң универсал гилти есапланады. Билимлендириўдиң барлық басқышларында қабыллаў мәдениятын, еситиў анықлығын, интонациялық саўатлылықты қәлиплестиреди, дөретиўшилик қыялын раўажландырады.

Оның сапасы ҳәм оқытыў методикасы пүткил музыка оқытыўдың жемиси менен байланыслы болып ҳәр бир жылы басып шығарылған музыка теориясына тийисли

китаплар арасындағы айырмашылықлар музыка илиминиң раўажланыўы, педагогикалық жантасыўлардың өзгериўи, музыкалық, мәдений контекстке байланыслы. Бул факторлардың барлығы заманагөй сабақлықларды жәнеде әхмийетли, қолайлы ҳәм студентлер ушын пайдалы болып келмекте.

Пайдаланған әдебиятлар

1. В. Вахромеев «Элементарная теория музыки» Москва, 1961 г.
2. В. Вахромеев «Элементарная теория музыки» Москва, 1962 г.
3. В. Вахромеев «Элементарная теория музыки» Москва, 1975 г.
4. Вахромеев В.А. Элементарная теория музыки.pdf. ... Упражнения по элементарной теории музыки (учебник, 1986).

РЕЗЮМЕ. Мақалада музыканың элементар теориясы тарийхы, теорияның тийкарғы элементлеринен бири нота саўатлылығы, ондағы айырым темалары: мелодия, ритм, гармонияны оқыўшылар түсиниў де В.Вахромеев сабақлық китабының әхмийети туўралы айтылады.

РЕЗЮМЕ. В статье рассматривается история элементарной теории музыки, нотная грамотность как один из основных элементов теории, а также важность учебника В. Вахромеева для понимания учащимися некоторых его тем: мелодии, ритма и гармонии.

SUMMARY. The article discusses the history of elementary music theory, musical notation as one of the basic elements of the theory, and the importance of V. Vakhromeev’s textbook for student’s understanding of some of its topics: melody, rhythm, and harmony.

ТЕАТР ПИДАЙЫСЫ

(Зийнел Пиязовтың дөретиўшилиги мысалында)

Базарбай Назарымбетов – *доцент*

Өзбекстан мәмлекетлик көркем өнер ҳәм мәдeният институты Нөкис филиалы

Таянч сўзлар: актёр, театр, овоз, спектакль, образ, жанр, драма, томошабин.

Ключевые слова: актер, театр, голос, спектакль, персонаж, жанр, драма, зритель.

Key words: actor, theatre, voice, performance, character, genre, drama, audience.

Қарақалпақ театр сахнасында өзиниң айрықша роллери менен ҳәм де қосық айтқанда тамашагөйлердиң итибарын бирден тартқан белгили актёр Зийнел Пиязов 1932-жыл Тахтакөпир районында Бөршитаў етегинде Каратерeңниң бойларындағы аўылда дуньяға келген ҳәм балалық ўакытлары мине, усы жерлерде өткен. Зийнел Пиязов жаслығында билимге қатты ынтық болғанлықтан орта мектепке барыў ушын 10 километр аралықты басып өтиўине туўры келген. Оның театрға болған қызығыўшылығы жаслайынан пайда болғаны сонщелли ол мектебиндеги дөгереклерге жүдә қызығыўшылық пенен қатнасқан.

Солай етип, бул қызығыўшылық жаслықта қалып қоймастан 1951-жылы орта мектепти тамамлап, Ташкент мәмлекетлик театр хам суўретшилик өнери институтының драма театры ҳәм кино актёрлығы факультетине тапсырып оқыўға қабылланады. Бул жерде ол профессор-оқытыўшылардан театр көркем өнериниң сырларын оқып үйренеди ҳәм де профессионал актёр болып жетилиседи. 1955-жылы институтты табыслы тамамлап ҳәзирги Бердақ атындағы Қарақалпақ мәмлекетлик академиялық музыкалы театрында актёр сыпатында өз мийнет жолын баслайды.

Биз ҳәзирги ўақытта Пиязов фамильясын еситкенимизде көз алдымызға Ниҳол сыйлығының лауреатлары ҳәм халықаралық конкурслардың жеңимпазлары Акылбек Пиязов, Жанибек Пиязов ҳәм де Женисбек Пиязовлар келеди. Усындай қарақалпақтың көркем өнерин, мәдениятын дүнья жүзине танытып атырған бул инсанлардың көркем өнерде усындай дәрежеге жетиўине түп-тийкарынан олардың атасы яғный, Зийнел Пиязов себепши десек қәтелеспеймиз. Бул инсан тәбият тәрепинен берилген бас даўысқа ийе ҳәм тербелиси жүдә күшли актёр болған. Сонлықтан театрда оған дерлик көпшилик тарийхый спектаклерде патша роли берилген. Бул персонажларды жанландырыў ўақтында оның даўысынан тек ғана сахнадағылар емес